

Kjell Hansen

Flyktingmottagandet och landsbygdens framtid

Bakgrunden till denna text finns i den undersökning en grupp forskare vid avdelningen för landsbygdsutveckling vid SLU genomförde i tre kommuner i Dalarna (Falun, Hedemora och Leksand) kring mottagandet av flyktingar under hösten 2015. Undersökningen genomfördes av Arvid Stjernström, Cecilia Waldenström, Erik Westholm och Kjell Hansen och finansierades genom ett akutbidrag från forskningsrådet Formas. Fokus i undersökningen, liksom i den här texten, var dock inte flyktingarna själva, utan hur ankomsten av ett stort antal människor kom att utgöra startpunkten för, eller underströk vikten av, en rad verksamheter i lokalsamhällena. I många mindre landsbygdskommuner brottas man med problem som uppstår i kölvattnet av minskande och åldrande befolkningar samt vikande serviceutbud. I ett sådant läge uppfattas ofta flyktingintegration som en möjlighet att kunna vända utvecklingen.

MOTTAGANDET

Under hösten 2015 var Migrationsverkets mottagningsapparat mycket hårt ansträngd. Flyktingarna anlände till Migrationsverkets regionala anläggningar och pressen var störst på den i Malmö, men även andra regionkontor utsattes för kraftigt ökad arbetsbelastning.

Under den senare delen av hösten var boendebristen så svår att asylsökande som ankom till Malmö placerades på bussar som åkte norrut utan någon bestämd destination. Det har framkommit i flera intervjuer att man räknade med att ett boende blev tillgängligt under bussresans gång. Detta medförde väldigt korta ställtider för de aktörer som berördes av öppnandet av ett boende. Formellt hade vare sig kommuner eller civilsamhälle någon

roll i mottagandet av asylsökande, utom i fråga om ensamkommande barn, som är Socialtjänstens ansvar. Men i praktiken skedde en snabb och omfattande mobilisering i kommuner och föreningar.

Med några få undantag klarade Migrationsverket att placera alla flyktingar i boenden allt eftersom de anlände. Däremot ökade handläggningstiderna för asylärendena dramatiskt från beräknade 3-4 månader till uppemot två år. Längre i en hel del fall. Konsekvensen av detta var att vistelsen på det som från början var tillfälliga förläggningar drog ut på tiden. I det vakuum som då uppstod fick kommuner och civilsamhället träda in.

Kommunerna spelade en viktig roll i processen, dels i själva mottagningsfasen genom att de har ansvar för skolgång för alla barn i skolåldern som befinner sig i kommunen, dels genom att de ensamkommande barnen är ett kommunalt ansvar. Skolan och Socialtjänsten spelade därmed aktiva roller i mottagandet. Dessutom arbetade kommunerna med att planera för en kommande integration efter det att flyktingar beviljats uppehållstillstånd och eventuellt valde att bosätta sig i kommunen. Sådana insatser handlade i första hand om språkundervisning (SFI), arbete och praktik, samt bostäder.

I det kommunala sammanhanget tenderade gränserna mellan mottagande och integration att upplösas. Det kan sägas vara två drivkrafter bakom detta. Den första är en sorts allmän vilja att ta hand om människor, en medmänsklig solidaritet, den andra en förhoppning om att så många som möjligt av flyktingarna skulle välja att stanna kvar i kommunen efter det att de fått uppehållstillstånd.

I Leksand sågs flyktingar och nyanlända i första hand som en utvecklingsmöjlighet. Kommunalrådet gav tydligt uttryck för en positiv och pragmatisk lokalpolitik, vilket tycks vara ett återkommande inslag i hur den kommunala politiken förhåller sig till flyktingmottagandet. Under intervjun berättade kommunalrådet att det, liksom i de två andra kommunerna vi undersökt, har varit en bred politisk konsensus i relation till flyktingvågen. Kommunalrådet menade att en befolkningsökning är nödvändig för att klara utmaningar i framtiden.

Kommunens integrationsstrateg delade och bekräftade kommunalrådets synpunkter. Hennes arbete kan ses som ett led i Leksands övergripande plan i att välkomna nyanlända till kommunen och se till att de får ett gott bemötande. Det mest centrala budskapet i intervjun var: ”Det viktigaste är att när någon frågar de asylsökande om hur det var att komma till Sverige ska de i alla fall känna att i Leksand var de välkomna”.

Integrationsstrategen gav intryck av att uppdraget också innehåller ett stort personligt engagemang. Under intervjun framgick det visserligen att det hade varit skakigt i mottagningsapparaten, både på statlig och kommunal nivå, framför allt till följd av de korta ställtiderna. Men hon berättade också om det stora engagemanget från civilsamhället och kommunen.

Kommunens näringslivschef var exempelvis aktiv i gruppen *Leksands Faddrar* och blev kontaktad i samband med att en busslast flyktingar anlände till förläggningen *Leksand Strand* utan ordentliga kläder eller mat. De hade fått ICA-kort för att kunna handla, men ingen information om var de skulle handla eller hur de skulle använda korten. En bekant hörde av sig till honom för att se om han kunde hjälpa till, vilket han tog som en självklarhet. I näringslivschefens berättelse blir det privata engagemanget något som kan ge stöd till de nyanlända genom att fylla ut de luckor som uppkommit i det överbelastade offentliga systemet. Enligt honom var man inte beredd kommunalt att hantera de nya behoven som uppkom i samband med att man öppnade Leksand Strands asylboende. Detta boende hade inte samma grad av stöd till de boende som det i Siljansnäs, det andra asylboendet som öppnades i Leksand. Då fick helt enkelt civilsamhället kliva in och fylla i luckorna till dess att det offentliga kom ikapp. Efter att de primära behoven var tillgodosedda såg han ett behov av att länka ihop näringslivet med de nyanlända för att de skulle kunna integreras lättare.

Alla tre kommunerna hade anställt människor som skulle arbeta mer direkt med flyktingarna på boendena. I Leksand fanns två flyktingkoordinatorer som varje vecka besökte de båda flyktinganläggningarna för att intervjua och kartlägga de boendes kompetenser och önsknings i relation till arbete. De försökte sedan matcha deras kompetenser med behov hos näringslivet i kommunen. Den största utmaning som de såg var inte att hitta de kunskaper som finns hos den nya befolkningen, utan snarare att få det lokala näringslivet, som står inför ett stort behov av arbetskraft, att se möjligheterna med rekrytering av de nyanlända. Arbetsgivarna behöver bli mer öppna, menade de, och praktikplatser skulle kunna bidra till detta.

För kommunen var kanske påfrestningen på skolorna den mest akuta utmaningen. I alla de tre undersökta kommunerna avsattes särskild personal för att bistå lärarna i deras arbete med de nya eleverna. Här gjordes ingen åtskillnad mellan barn som var asylsökande, ensamkommande, nyanlända eller något annat. Den gemensamma nämnaren var att det handlade om barn som inte behärskade det svenska språket och var förhållandevis nya i det svenska samhället. Barnens kunskaper och behov kartläggs enligt bestämmelser i skollagen. Skolorna ska också kunna erbjuda modersmålsundervisning, även om eleverna inte behöver delta i den. När eleverna kommer till kommunen ansöker de om skolplacering. Det görs av målsman/god man/myndighet. Ibland kom dock elever till receptionen och sa: ”Jag vill gå i skolan”. Men i sådana fall hänvisades de vidare.

Trots en ökad arbetsbelastning och nya utmaningar handlar inte allt bara om problem. ”Det ger så himla mycket tillbaka att få jobba med de här eleverna, man kommer så nära. Och de är så studiemotiverade”, som en av de intervjuade lärarna sa.

Skolorna har haft stor nytta av språkstödare, som både har hjälpt till med språköversättningar och med ”kulturöversättningar” mellan eleverna och skolan. På flera skolor anställde man också bussvärdar, som skulle hjälpa de nya eleverna att resa till och från

skolan, eftersom eleverna var så ovana vid kollektivtrafiksystemet och samhällets normer. Denna typ av extra uppgifter utgjorde en stor ansträngning för lärarna och fick lösas allt eftersom de uppstod. Liknande problem fanns även i simhallarna, i gymmen och på skolgården. Informanterna talade om fostran, om att lära de nyanlända att hitta in i det svenska samhället. Det finns givetvis också ett problem i att barnen bär på trauman och att de har låg tillit till lärarkår och personal.

CIVILSAMHÄLLETS ROLL

Generellt kan man säga att kommunerna lade ned mycket möda på att stötta de asylsökande för att de skulle stanna kvar i kommunen. Kommunerna stöttade också aktivt föreningslivets arbete och försökte slussa asylsökande till föreningslivet.

Flyktingvågen ledde till ett stort medborgerligt engagemang. Dels ökade aktiviteten inom stora och väletablerade organisationer som Röda korset, studieförbunden och de religiösa samfundet, men det förekom också nybildade initiativ.

Man kan dela in de civilsamhällesorganisationer (CSO) som arbetat med flyktingar i tre grupper:

1. De som uppstod spontant kring ett mottagande.
2. Föreningar som redan tidigare arbetat med liknande frågor och som nu utvidgade den grupp de arbetade med.
3. Föreningar som inte ändrade sin verksamhet, men som fick nya medlemmar.

Kring de flesta flyktingföreläggningar uppstod grupperingar som spontant såg det som sin uppgift att försöka underlätta flyktingarnas tillvaro. I vårt material har vi två sådana exempel: *Bygden bryr sig - Svärdsjö* i Falu kommun och *Siljansnäs Hjälper/Siljansnäs sockenstuga* i Leksands kommun.

I Siljansnäs kom det till några privatpersoners kännedom att det inom något dygn skulle öppnas ett flyktingboende i byn. Eftersom det var snö ute och tv-bilder hade visat flyktingar som saknade kläder för ett sådant väder, gjorde initiativtagarna ett upprop via Facebook där de bad bybor komma till församlingshemmet med kläder. Uppslutningen överträffade alla förväntningar. Drivkrafterna bakom beskrevs dels som en vilja till medmänsklighet, dels som en manifestation av att ”vi här på landsbygden inte är främlingsfientliga”. Att starta *Siljansnäs Hjälper* var därmed också ett sätt att säga något om vilken sorts bygd Siljansnäs är.

Mängden kläder och leksaker skapade emellertid behov av hantering; sortering, distribution, förvaring mm. Det som var ett spontant initiativ ledde till behov av en organisation. Ganska snart stod det klart att det var Sockenstugeföreningen som skulle ge initiativet en starkare organisatorisk stadga. Hjälpföreningarna i Siljansnäs arbetade med båda de

två föreläggningar som fanns där och, förutom kläder, uppstod snart ett antal initiativ för att utveckla sociala kontakter, bland annat i form av språkcaféer. Distributionen av kläder kom att knytas till en lokal som man fick tillgång till och där fanns kläder som boende på föreläggningarna kunde hämta. När Migrationsverket stängde den ena av de två föreläggningarna fanns inte så mycket att göra, men när man ville stänga även den andra, en mindre stugby, protesterade man och lyckades också hitta en lösning som både ägaren och Migrationsverket kunde acceptera. Föreningen betalar, med hjälp av insamlade medel, hälften av hyran medan de boende själva betalar den andra hälften med hjälp av sin dagpenning. Vid vårt besök bodde där ett sjuttiofem flyktingar i alla åldrar.

Många etablerade ”sociala organisationer”, framför allt frikyrkorna, nykterhetsrörelsen och studieförbunden, var knutna till det som kallas språkcaféer. Språkcaféerna var helt enkelt tillställningar där föreningens vanliga medlemmar kom på fika och dit flyktingar var särskilt inbjudna. På ett vänligt och informellt sätt övade man vardagssvenska. Vad gäller studieförbunden fick de också ett särskilt, statligt finansierat, uppdrag att bedriva språkundervisning ute på föreläggningarna.

Förutom sådana typer av verksamheter, som var direkt riktade mot flyktingar och nyanlända, fanns det också föreningar som hade öppnat sin verksamhet för dem, men utan att egentligen ”arbeta med flyktingar”. Ett exempel på detta är IFK Hedemoras fotbollssektion där man på kort tid fick många nya deltagare från flyktingar och nyanlända. Alla ungdomar deltog emellertid på exakt samma villkor – dvs spelade fotboll – med ett undantag: Det enda tillåtna språket på planen var svenska. Som påpekades av den ledare vi intervjuade är fotboll en global sport, vilket innebär att de flesta nyanlända utan hinder kan delta. Många av dem har också visat sig duktiga och spelar nu i klubbens olika lag.

KRIS ELLER MÖJLIGHET?

De asylsökande, ensamkommande såväl som familjer och vuxna, kommer i kontakt med olika offentliga aktörer när de väl fått sin boendeplacering. Länsstyrelse och Region arbetar i första hand med att stötta övriga förvaltningar, bland annat genom omvärldsbevakning och olika samverkansåtgärder men också genom att fördela projektmedel och hantera kontakter med övriga myndigheter. Integrationsarbetet riktar sig formellt till personer som fått uppehållstillstånd, men sedan den stora ökningen av asylsökande förlängde Migrationsverkets handläggningstider har man valt att satsa även på de som befinner sig i asylprocessen. Den tydliga fasindelningen mellan mottagande och integration som lagstiftningen anger, finns därmed inte i praktiken.

Skolpersonal och rektorer berättar att de befinner sig i ett ansträngt, men hanterbart läge. Det som särskilt stressar systemet är bristen på lärare och skollokaler. Lagen föreskriver att asylsökande barn i skolåldern bör få en placering i skolan inom en månad från det att de har blivit placerade. Till skillnad från andra offentliga institutioner gör skolan ingen skillnad på ett barns immigrantstatus – alla barn som befinner sig i Sverige har rätt att

gå i skolan, även de som är papperslösa. Det har dock varit svårt att möta månadskravet, särskilt i de områden som har en stor mängd ensamkommande och familjer, som Hedemora. Det är också en utmaning att de nya eleverna har så olika förutsättningar och det har funnits ett stort behov av att rekrytera stödlärare och språkstödjare. Detta har i sin tur skapat möjligheter för en del nyanlända med uppehållstillstånd, som stått utanför arbetsmarknaden. Personalen beskriver också att det har funnits stor uppslutning bland pensionerade lärare och frivilliga att kliva in för att stötta skolorna. Antalet personer i sådana stödjande funktioner tycks dock ha minskat under hösten 2016.

På en mer strategisk nivå lyfts skolan återkommande upp som en av de viktigaste integrationsinsatserna och det finns förhoppningar om att studiemotiverade nyanlända ska stimulera de svenska barnens motivation. Enligt våra informanter har det förekommit vissa spänningar mellan de olika elevgrupperna, men inget som man beskriver som allvarligt. Ett problem som dock lyfts är att barnen som befinner sig i en asylprocess lever i en väldigt flytande tillvaro, där förändringar i boendesituationen kan göra att ett barn plötsligt försvinner ur en klass, utan förvarning, då familjen har flyttats till ett annat boende, ibland i ett annat län.

Foto: Mikael Risedal

Liksom skolan omfattar vården alla barn samt dessutom kvinnor i behov av mödravård. Övriga personer har rätt till vård som inte kan anstå. Det finns även särskild tandvård för asylsökande samt asylpsykiatri. Såväl tandvården som psykiatri är fortsatt väldigt pressade av de behov som finns och landstingets representanter beskriver det som att man precis kan hålla undan det mest akuta. Trots detta beskrivs läget som hanterbart när informanterna blickar framåt.

Såväl regeringen som Migrationsverket har lyft fram civilsamhället som en ytterst viktig komponent i asylmottagande och som ett led i integrationsarbetet. Studieförbunden har fått särskilda medel avsatta för att bidra med språkundervisning till de som ännu inte omfattas av SFI. I Hedemora har kommunen tillgängliggjort bidrag för föreningar som vill arbeta med integrationsinsatser och överallt i länet ordnar kyrkor och lokalavdelningar i de stora riksförbunden språkcaféer. Gränsen mellan tjänstepersoner och det civila engagemanget är ibland flytande. Flera av de aktiviteter som nu finns i Leksand inleddes av kommunens näringslivschef, men har senare tagits över av kommunen som exempelvis kompetensinventering och praktikplatsförmedlingen. I Falun inrättade stadsbiblioteket en slags integrations- och kontaktförmedling under projektnamnet *Låna en svensk*.

I nästan alla de små tätorter där ett asylboende har öppnat har det också tagits mer eller mindre formella initiativ där lokalbefolkningen har jobbat för att välkomna och hjälpa de nya invånarna. I Svärdsjö i Falun finns gruppen *Bygden bryr sig*, i Leksand finns som ovan nämnts bland annat *Leksands Faddrar*, *Siljansnäs Sockenstuga hjälper flyktingar* och *Siljansnäs Hjälper*. Runt om i länet finns flera andra likartade grupper. Dessa grupper utgår dels från en önskan att hjälpa medmänniskor i en svår situation, dels från ett gemensamt ansvar för den plats där gruppen verkar. De tycks fokusera på samvaro och gemenskap utan att det finns några formella krav på engagemanget. Många gånger formar Facebook-grupperna torg där alltifrån akuta behov av vård eller kläder till festplanering hanteras. Flera deltagare blir väldigt engagerade i en särskild person eller familj och tar sig an ett slags fadderskap, medan andra ställer upp med skjuts, ordnar med språkundervisning eller bakar. Genom dessa aktiviteter knyts starka kontakter mellan den nya och den gamla lokalbefolkningen, vilket också märks i den upprördhet och mobilisering nedläggningen eller flytten av ett asylboende medför: "Rör inte *våra* flyktingar".

Utifrån civilsamhällets horisont tycks det finnas en stor förståelse för de ansträngningar som de lokala förvaltningarna går igenom, men däremot riktas ofta hård kritik mot Migrationsverkets hantering av de asylsökande. En eldsjäl i Svärdsjö engagerar sig starkt i sina skyddslingars asylärenden medan en representant från Röda Korset beskriver hur denne har haft återkommande konfrontationer med Migrationsverkets handläggare.

I alla våra intervjuer understryker informanterna att de inte upplever att den flyktingsituation som utvecklades under hösten 2015 kan beskrivas som en kris eller ett uttryck för kollaps. Samtidigt är det viktigt att belysa att det finns några områden som återkommande beskrivs som hårt ansatta och där det fortsatt finns stora behov av särskilda insatser, såsom tandvården, psykiatri och inom bostadsbyggandet. På frågan om Dalarna klarar av en ny våg inom flyktingmottagandet svarar vissa ja medan andra är mer tveksamma. De som ställer sig mer negativa baserar sina svar på resursbrist, dels i fråga om bemanning (skola och vård) och dels på grund av bostadsbrist.

Mottagandet i de tre Dalakommuner som vi studerat kännetecknas också av en bred politisk enighet och ett pragmatiskt förhållningsätt, där enbart SD har stått för några få invändningar.

Generellt ses de nyanlända som en resurs, nya medlemmar i lokalsamhället med kompetenser som behövs för att skapa en hållbar utveckling i regionen. Integrationsarbetet utgör en utmaning som aktörer från samhällets sektorer kan enas och samarbeta kring. Den potential som sammankopplas med flyktingmottagande framkommer inte minst genom svaren på den fråga vi avslutade varje intervju med: Hur ser det ut i Dalarna om tio år? Nästan alla beskrev mottagandet som nödvändigt och som en tillgång för den egna orten. Samtidigt uttryckte man en oro för den nationella debatten, då många upplevde att bilden av ett samhälle i kris är missvisande och att den senaste tidens asylpolitik riskerar att spä på segregationen.

Det motstånd som flyktingmottagandet utsatts för inom den främlingsfientliga och högerextrema rörelsen kommer sällan till uttryck i lokala sammanhang. Däremot berättar flera personer att de har fått motta hot från organiserade högerextremister från andra delar av landet. Det motstånd som förekommer i de lokalsamhällen som vi studerat kommer till uttryck i samband med att en entreprenör eller kommun ska öppna upp ett boende eller HVB-hem på orten. Under samråd och bygdemöten ger då deltagare uttryck för en oro för vad som kommer att hända i samband med öppnandet. Efter etableringen verkar det emellertid som om motståndet tryckts undan av den typen av lokala initiativ som beskrivits ovan. Från länsstyrelsenivå till de lokala initiativen finns dock en rädsla för att den sociala oron i samhället ska växa och segregationen ses som en stor utmaning.

Resultat från fältarbetet tyder på att civilsamhällets kapacitet att avlasta det offentliga och erbjuda ett medborgerligt stöd till de asylsökande är starkt beroende av de ideella initiativens förankring i lokalsamhället. I en kommun har samarbetet mellan offentlig och ideell sektor fungerat relativt friktionsfritt och den lokala befolkningens engagemang sker genom en tät väv av olika lokala initiativ; dels traditionella etablerade föreningar och dels nyligen startade temporära organisationer såsom faddergrupper. Skiljelinjen mellan vad som är ett offentligt uppdrag och vad som är ett ideellt initiativ är i vissa fall flytande och personer som har offentliga uppdrag ingår också i det lokala engagemanget.

I en annan kommun fanns visserligen ett starkt engagemang för att hjälpa till i mottagandet, men detta var avhängigt en specifik privatpersons förmåga att mobilisera och organisera bygdens medlemmar i arbetet. Personen är att betrakta som en "eldsjäl", som visserligen har stöd från en stor del av bygden men inte alls den breda förankring som fanns i den kommun som beskrivs ovan. Hens engagemang blev istället ifrågasatt av en annan gruppering av ortsbor – ibland till den grad att det ledde till direkta hot om våld. Eldsjälen beskrev att det stöd som fanns berodde på hens uppmaning och inte skedde spontant. Relationen till kommunen och Migrationsverket var också betydligt mer begränsad och mycket mer ambivalent. I vissa kontakter kunde informanten förebrås för hens engagemang, uppmanas att sluta bry sig eller lägga sig i processen. I andra kontakter frågade kommunen och Migrationsverket om hen inte kunde bidra mer eller på ett annat sätt.

EN VÄLFÄRDSSTAT I FÖRÄNDRING OCH ETT STABILT FÖRENINGSLIV

Så gott som alla vi talat med har med stolthet berättat om hur de klarat påfrestningarna kring mottagandet och det offentliga samhällets förmåga att klara detta är också ett uttryck för att välfärdsstaten knappast helt dragit sig tillbaka från landsbygden. När påfrestningarna blev akuta så fanns den offentliga sektorn där och myndigheterna visade prov på flexibilitet.

Men samtidigt kan man också hävda att det skett förskjutningar i det som tidigare uppfattats som en rimlig ansvarsfördelning mellan olika sociala aktörer och framför allt i fråga om föreställningen om att alla drar åt samma håll. Framför allt har sådana slitningar visat sig i samband med integrationsinsatser och har kommit till starkast uttryck i relationerna mellan Migrationsverket och civilsamhället.

Bland kommunalpolitiker och tjänstemän fanns en uttalad förhoppning om att nyanlända skulle kunna bidra till lokal utveckling genom arbete, som skattebetalare och kunder i lokala serviceföretag. Ett viktigt inslag i denna typ av berättelser var att kulturella skillnader definierades som praktiska problem som i första hand rörde språk, arbete, bostäder, utbildning och att lära sig hur det svenska samhället fungerar. Mottagande och integration definierades som praktiska problem. Så var det även för de frivilligorganisationer som på olika sätt engagerade sig, även om representanter för sådana grupper oftare än myndigheterna lyfte fram att flyktingarna är människor och bör behandlas jämlikt. När den nationella politiken uttryckte farhågor kring hur den stora tillströmningen av flyktingar skulle påverka den allmänna välfärden var det ett perspektiv som var ganska långt ifrån den vardagsintegration som pågick i många lokala samhällen.

Även om det fanns personliga överlappningar bestod en traditionell uppdelning av funktioner mellan det offentliga och civilsamhället; båda arbetade utifrån sin egen logik: den kommunala förvaltningen utifrån lagstiftningen och föreningslivet med bas i sina respektive ideologier. Denna uppdelning kan betraktas som ett uttryck för ett slags socialt kontrakt där det offentliga garanterade en (relativt) jämlik välfärd och civilsamhället stod för social stabilitet. Med en minskad vardaglig närvaro av offentliga institutioner har en allt större del av ansvaret för sociala sammanhang lagts på civilsamhället. Att det bildas nya grupperingar för att arbeta med flyktingar, eller att befintliga organisationer anpassar sin verksamhet till att också omfatta sådant arbete, är snarare en självklar fortsättning på en föreningstradition än en nyhet. Det som uppstod kring de många olika föreningarnas arbete med flyktingarna var ett etablerande av personliga mellanmänniska band, just ett uttryck för viljan att behandla alla jämlikt. Tveklöst skapades ett socialt tryck i många byar för att uppträda accepterande, men detta kom även att tjäna som en bekräftelse på en grundläggande självuppfattning om att man var öppen, solidarisk och hade förmåga att hantera problem.

Foto: Mikael Risedal

AVSLUTANDE REFLEKTION

Att ta emot 160 000 flyktingar innebar inte någon kris för välfärdssamhället. Istället kom krissignalerna i och med att Migrationsverket, efter tydliga signaler från den högsta nationella politiska ledningen, reducerade antalet flyktingförläggningar. Efter det att gränskontrollerna på olika sätt förstärktes och flyktingströmmen avtog till en rännil fick Migrationsverket i uppdrag att skära ner på kostnaderna och under sommaren 2016 började ett stort antal förläggningar att stängas. Ute i landet kom Migrationsverket att bli den nya nationella politikens ansikte. Det som blev synligt i den krisen var två helt skilda sätt att betrakta flyktingar och integration. Å ena sidan den statliga, där frågan främst diskuterades i termer av antal och kostnader, och å andra sidan civilsamhället som byggde sitt agerande och sin förståelse av situationen på de personliga relationer som utvecklats. När förläggningar stängdes och flyktingar flyttades var det, ur Migrationsverkets perspektiv, ett ekonomiskt rationellt sätt att hantera ett stort antal flyktingar, medan det ur såväl civilsamhällets som många av kommunernas lärare, socialsekreterare och andras perspektiv utgjorde ett uppbrytande av relationer som inneburit stora personliga engagemang från båda sidor. På samma sätt som såväl kommuner som civilsamhälle överraskats av den så kallade flyktingströmmen överraskades man nu av Migrationsverkets agerande. Reaktionerna blev starka och processen beskrevs som kontraproduktiv i förhållande till integrationsmålen.

En annan sida av detta har att göra med den ansvarsfördelning mellan samhällets olika aktörer som tidigare rått. Såväl regeringen som Migrationsverket har i policydokument lyft fram civilsamhällets betydelsefulla roll i arbetet med integration och detta har varit en uppgift som civilsamhället ivrigt tagit på sig. Den stora besvikelsen inom föreningslivet är emellertid knuten till att denna ansvarsdelning var så ensidig: staten behövde civilsamhället

för att lösa *sina* problem men tycks inte vara villig att ge sitt bidrag till den integration som med nödvändighet måste ske lokalt. Det beröm som regelbundet öses över civilsamhället i politiska debatter om flyktingfrågan ekar ganska tomt i föreningslivets öron.

Den verkliga kris som flyktingmottagandet lett till tycks inte vara förknippad med flyktingarna, utan snarare med hur tillitsrelationerna mellan staten och det civila samhället påverkats. När staten de facto bryter upp relationerna mellan en befintlig lokalbefolkning och nyanlända kan detta tolkas som ytterligare ett uttryck för hur den överger landsbygden. Staten krymper därmed inte enbart i termer av fysisk närvaro, utan också i sin betydelse som en trovärdig partner.